

Moraczewska, Henryka

Archiwa uniwersyteckie w Polsce i niektórych innych krajach

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia 16 (114), 99-115

1980

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Archiwum UMK

Henryka Moraczewska

ARCHIWA UNIWERSYTECKIE W POLSCE I NIEKTÓRYCH INNYCH KRAJACH

Dzieje archiwów uniwersyteckich związane są ściśle z historią uczelni, których dokumentację gromadzą i przechowują. Dawne uniwersytety, szcycące się wielowiekową historią, posiadają również archiwa z tradycjami. Nowe uniwersytety organizują archiwa od podstaw, wykorzystując wzorce wypracowane przez starsze uczelnie.

Podobnie jest w Polsce, gdzie nie ma obecnie uniwersytetu, który nie posiadałby swojego archiwum. Mimo tego, status prawny archiwów uniwersyteckich nie jest ustalony, a problem ten wywołuje liczne dyskusje. Archiwa uniwersyteckie w Polsce należą do archiwów z powierzonym zasobem¹. Pismem z 15 marca 1958 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wyraził zgodę na powierzenie 22 szkołom wyższym, wśród nich wszystkim uniwersytetom działającym w tym okresie, prawa przechowywania materiałów archiwalnych, które powstały i powstają w wyniku ich działalności. Nie zostały jednak wydane odpowiednie zarządzenia wykonawcze w tej sprawie, a w ustawach o szkolnictwie wyższym brak jest wzmianek o archiwach i archiwistach.

Sprawami archiwów szkół wyższych zaczęto interesować się żywiej od 1965 r. Dyskusję nad ich organizacją, rangą, problemem gromadzenia i udostępniania zbiorów zapoczątkowało środowisko krakowskie². W na-

¹ Sytuację archiwów w Polsce naszkicowano bardzo krótko ze względu na istniejącą literaturę: I. Janosz-Biskupowa, *Archiwa uniwersyteckie w Polsce w latach 1945—1966*, Archeion LXVIII, 1968, s. 99—110; A. Żeleńska-Chełkowska, *Rola i zadania archiwów szkół wyższych*, Archiwista, R. 2, 1966, nr 4, s. 12—17; Też, *Stan archiwów zakładowych szkół wyższych i ich wykorzystanie dla badań naukowych*, [w:] *Materiały sesji, Archiwa warsztatem pracy historyka*, cz. 2, Toruń 1972, s. 43—49.

² *Sprawozdanie z narady kierowników archiwów szkół wyższych Krakowa*, Archiwista, R. 2: 1966, nr 1, s. 4—7; H. Dobrowolski, *Stan archiwów szkół wyższych Krakowa w świetle ustawodawstwa archiwalnego i wizytacji*, Archiwista, R. 2: 1966, nr 1, s. 8—11.

stępnym roku odbyła się ogólnopolska konferencja archiwistów uniwersyteckich w Toruniu, na której dyskutowano nad projektem ramowego regulaminu archiwum szkoły. Rezultatem był memoriał i ramowy projekt regulaminu, który przesłano do ówczesnego Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych³. Wysiłki podejmowane przez archiwistów w latach sześćdziesiątych spełzły na niczym. W tej sytuacji dyskusja z forum ogólnopolskiego przeniosła się do poszczególnych uniwersytetów, gdzie każda uczelnia w miarę własnych możliwości starała się rozwiązać te problemy. W związku z tym archiwa uniwersyteckie nie są zorganizowane jednolicie. W 1977 r. można było wyodrębnić 3 grupy archiwów w zależności od ich miejsca w strukturze uczelni. Do pierwszej zaliczymy Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, które już w okresie międzywojennym wyodrębnione zostało organizacyjnie w samodzielną komórkę o charakterze zakładu naukowego, i Archiwum Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu będące od momentu utworzenia Zakładu Archiwistyki w 1972 r. zakładem naukowym stanowiącym warsztat pracy dla studentów specjalizacji archiwistycznej. Do następnej grupy należą archiwa uniwersytetów: Warszawskiego, Bolesława Bieruta we Wrocławiu i Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie archiwa są ogólnouczelnianymi jednostkami organizacyjnymi, do trzeciej archiwa uniwersytetów: Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Łódzkiego i archiwa najmłodszych uniwersytetów w Gdańsku i Katowicach, gdzie nie są one samodzielnymi jednostkami, lecz podporządkowane działowi organizacyjnemu, ogólnoadministracyjnemu bądź bibliotece głównej.

Zwrócono tu uwagę na miejsce, jakie zajmują archiwa uniwersyteckie w strukturze organizacyjnej uczelni, gdyż wydaje się, że ten właśnie czynnik odgrywa istotną rolę i rzutuje w znacznym stopniu na inne, nie mniej ważne czynniki w życiu archiwów, jak obsada personalna, właściwe pomieszczenia, a co za tym idzie warunki gromadzenia, opracowywania i udostępniania zasobu.

Nie ustabilizowana sytuacja prawna archiwów uniwersyteckich w Polsce skłania do śledzenia, jak rozwiązuje się te problemy poza naszymi granicami. Trudno jest przedstawić w sposób zadowalający organizację i działalność tych archiwów ze względu na skąpą literaturę dotyczącą tego zagadnienia. Autorce tych uwag, poza kilkoma artykułami publikowanymi w zagranicznych czasopismach archiwalnych, udało się zdobyć szereg informacji drogą autopsji oraz poprzez ankietę rozesłaną do archiwów uni-

³ I. Janosz-Biskupowa, *Spotkanie archiwistów uniwersyteckich, zorganizowane przez Sekcję Archiwalną Polskiego Towarzystwa Historycznego w Toruniu*, *Archeion* XLVII, 1967, s. 205—206; Memoriał do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w sprawie archiwów szkół wyższych, s. 1—6, zał. Projekt ramowy regulaminu (statutu) archiwum szkoły wyższej, s. 1—3.

wersyteckich w NRD, RFN, Austrii, Kanadzie i Czechosłowacji. Ze względu na niejednorodność i niepełny materiał (niektóre archiwa nie udzieliły odpowiedzi) jedno archiwo omówiono szerzej, o innych podano jedynie krótkie informacje. Zasygnalizowano pewne problemy nie roszcząc sobie pretensji do wyczerpania całokształtu sprawy, wydaje się jednak, że uwagi te mogą rzucić pewne światło na omawiane zagadnienie.

W NRD działa sześć archiwów uniwersyteckich. Uniwersytety NRD tradycjami sięgają XV i XVI w. (Uniwersytet w Lipsku założony został w 1409 r., w Rostocku w 1419 r., w Gryfii w 1456 r., w Halle w 1502 r., najmłodszym uniwersytetem jest Uniwersytet Humboldta w Berlinie — 1809 r.).

Archiwa szkół wyższych w NRD podlegają Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego i Zawodowego (Ministerium für Hoch- und Fachschulwesen). Działająca przy ministerstwie Rada Archiwalna współdecyduje o rozwiązywaniu ważnych problemów archiwalnych. Z inicjatywy ministerstwa organizowane są specjalne spotkania z pracownikami archiwów uniwersyteckich, na których omawiane są szczególnie ważne sprawy dotyczące pracy archiwów. Wskazówki metodyczne uzyskują archiwa uniwersyteckie w drodze służbowej (poprzez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Zawodowego) również od Zarządu Archiwów Państwowych w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Państwowy Sekretariat Szkolnictwa Wyższego i Zawodowego wydał 1 X 1964 r. Ramowy Regulamin Archiwów dla instytucji naukowych podległych Sekretariatowi. Na podstawie tego ramowego regulaminu, jak również zarządzeń o organizacji archiwów państwowych z 17 VI 1965 r., poszczególne archiwa uniwersyteckie w NRD uzyskały statuty oraz regulaminy korzystania z ich zasobu.

Archiwa uniwersytetów w Gryfii i Rostocku są placówkami naukowymi podległymi rektorom, pełnią równocześnie dwie funkcje: składnicy akt (das Verwaltungearchiv) i archiwum z powierzonym zasobem (das Endarchiv). Ich działalność i organizacja została unormowana regulaminami opracowanymi przez władze uczelni w oparciu o rozporządzenia ministerialne. Archiwum w Rostocku otrzymało statut w 1968 r.⁴, a w Gryfii w 1974 r. (poprzedni w 1967 r. został anulowany)⁵. Kierownikiem archiwum powołuje rektor uczelni spośród dyplomowanych archiwistów. Archiwum w Rostocku zatrudniało w 1975 r. trzech pracowników. Kierownictwo sprawował pracownik ze stopniem doktora, pozostałe osoby podnosiły kwalifikacje zawodowe. Również 3-osobowy personel posiadało archiwum w Gryfii; placówką tą kierował dyplomowany archiwista, ponadto praco-

⁴ Archiv-Ordnung der Universität Rostock, odbitka kserograficzna w Archiwum UMK.

⁵ Archiv-Ordnung für das Archiv der Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald-Universitätsarchiv, odbitka kserograficzna w Archiwum UMK.

wał tam historyk, a od 1975 r. zatrudniono osobę do prac pomocniczych. Obowiązki kierownictwa i pracowników archiwum zostały dokładnie określone w wytycznych o kwalifikacjach wydanych przez ministerstwo. Archiwiści mają prawo ingerowania w pracę kancelarii uniwersyteckiej w zakresie zakładania i prowadzenia akt.

Archiwum Uniwersytetu w Gryfii borykało się z trudnościami lokalowymi; jedno pomieszczenie magazynowe nie pozwoliło na właściwe rozmieszczenie archiwaliów, mimo, że jego kubaturę wykorzystano maksymalnie. W tej sytuacji kierownictwo zabiegało o uzyskanie lokalu, w którym cenne akta i dokumenty obrazujące ponad 500-letnią przeszłość uczelni znalazłyby warunki, na jakie w pełni zasługują. Znacznie lepszymi pomieszczeniami dysponowało archiwum uniwersyteckie w Rostocku. Zajmowało na parterze gmachu głównego uczelni 3 pomieszczenia magazynowe, 2 pokoje biurowe, pracownię, hall, w którym umieszczono różnego typu pomoce archiwalne. Na zasób tych archiwów składają się materiały obrazujące działalność uczelni, organizacji, ponadto spuścizny po osobach pracujących lub związanych z uczelnią. Są to akta, fotografie, taśmy, dokumentacja techniczna. Do zasobu włączone są również materiały powstałe z inicjatywy samego archiwum, wycinki prasowe, kroniki, jak również przedmioty o charakterze muzealnym — insygnia rektorskie, arrasy. Archiwiści uniwersyteccy, szczególnie w Gryfii żywo uczestniczą w życiu uczelni. Do ich obowiązków należy oprowadzanie gości uniwersyteckich, organizowanie wystaw, wygłaszanie prelekcji.

Archiwum Uniwersytetu Humboldta w Berlinie rozpoczęło działalność w 1954 r., na podstawie ówczesnych prawnych ustaleń dotyczących archiwów. Ponieważ wcześniej istniała w uczelni wyłącznie registratura centralna, dopiero od tego roku rozpoczyna się planowa praca w zakresie przejmowania, przechowywania i opracowywania zasobu. Na magazyny przeznaczono pomieszczenia w piwnicy, które w zasadzie nie nadawały się do przechowywania archiwaliów. Pierwsze prace skierowane były na przejęcie i zabezpieczenie porzrzuconych zbiorów. Do 1960 r. udało się prace te wykonać, jednak korzystanie z tych materiałów było utrudnione, a czasami wręcz niemożliwe. Przy przejmowaniu akt uczelni zaistniała konieczność zabezpieczenia przejęcia również zbiorów samodzielnych poprzednio szkół wyższych, które jako fakultety włączono do uniwersytetu, np. Wyższa Szkoła Weterynaryjna (1934), Wyższa Szkoła Rolnicza (1934). Główny nacisk położono na udostępnianie zachowanych zbiorów według ich znaczenia dla badań nad historią uczelni. Archiwum przechowuje następujące materiały sprzed 1945 r.⁶:

⁶ H. Kossack, *Das Archiv der Humboldt-Universität zu Berlin*, Archivmitteilungen, 1966, nr 5, s. 185—187.

1. Rektor i Senat	1835—1945
2. Kurator uniwersytecki (1819—1945 Pełnomocnik rządu)	1819—1945
3. Sędzia uniwersytecki	1812—1945
4. Wydział Filozoficzny	1810—1945
5. Wydział Prawa	1810—1945
6. Wydział Medyczny	1810—1945
7. Wydział Teologiczny	1810—1945
8. Wydział Matematyczno-Przyrodniczy	1936—1945
9. Wydział Weterynaryjny	1936—1945
10. Wydział Rolniczy (tylko akta egzaminacyjne i promocyjne)	1935—1945
11. Wyższa Szkoła Weterynarii w Berlinie	1817—1935
12. Wyższa Szkoła Rolnicza w Berlinie	1882—1934
13. Wyższa Szkoła Leśna	1821—1945
14. Dyrekcja Charite (około 20 tys. akt osobowych)	1720—1945
15. Wyższa Szkoła Handlowa	1905—1945
16. Instytut Morski	1900—1945
17. Niemiecki Instytut dla Cudzoziemców	1925—1945
18. Instytut Higieny	1933—1945
19. Spuścizna prof. Zeissa	1922—1937
20. Instytut Badania Dźwięku	1919—1945
21. Powszechny Komitet Studencki	1919—1932
22. Akta osobowe docentów	1933—1945

W posiadaniu Archiwum znajduje się 1500 m. b. materiałów z tego okresu. Trudności lokalowe i niedostateczna obsada personalna nie pozwalały na prowadzenie systematycznej pracy nad zabezpieczaniem i opracowywaniem materiałów powstałych po 1945 r. Sytuacja ta poprawiła się, gdy w 1965 r. zatrudniono absolwentkę zawodowej szkoły archiwistyki. W tym samym roku w regulaminie wydanym przez rektora (5 VI) określono organizację i działalność archiwum. Podlegało ono bezpośrednio rektorowi i zatrudniało pracowników naukowych i pomocniczych. W 1966 r. pracowały w Archiwum cztery osoby.

Systematyczna opieka nad działalnością aktotwórczą komórek i planowe przejmowanie akt do archiwum administracyjnego, to główne zadania, jakie miało do wykonania archiwum uniwersyteckie w następnych latach. W posiadaniu archiwum administracyjnego znajdowało się w 1966 r. około 360 m. b. akt wytworzonych po 1945 r. Były to głównie akta egzaminów państwowych i promocje.

Archiwum Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku podlega również bezpośrednio rektorowi. Nadzór naukowy pełni Komisja Archiwalna pod przewodnictwem kierownika Wydziału Historycznego. Pracami archiwum kierowała od r. 1957 archiwistka posiadająca stopień naukowy doktora.

W latach 1892—1898 w Uniwersytecie przeprowadzono na dużą skalę przebudowę gmachów. Stworzono wówczas także dobre warunki materiałom archiwalnym. W samodzielnym 4-piętrowym budynku archiwum otrzymało magazyn o powierzchni ca 150 m², oddzielny pokój na dokumenty i dwa pokoje do pracy. Podczas II wojny światowej materiały magazynowano w piwnicy, a w l. 1946—1947 przeniesiono ponownie do uprzednio zajmowanego miejsca. W 1957 r. nie wystarczała już powierzchnia magazynowa na przechowywanie akt, a magazyn nie odpowiadał współczesnym wymaganiom.

Rzecz archiwum uniwersyteckiego w Lipsku stanowią akta rektoratu i senatu akademickiego. Zachowany w nich został porządek nadany przez sędziego uniwersyteckiego, O. Hesslera, porządkującego te akta w 1870 r. Plan jego przewidywał podzielenie zasobu archiwum, jak też dalsze prowadzenie kancelarii rektoratu według głównych zadań uczelni. W repertorium I obok spraw konstytucyjnych i majątkowych znajdują się sprawy dotyczące fakultetów, osobowe profesorów i urzędników, protokoły posiedzeń senatu akademickiego. W II — obok spraw instytutu i studentów — sprawy podatków i wojenne. W III repertorium występują sprawy dotyczące fundacji, zapomóg dla wdów i sierot. W 1950 r. zmieniono strukturę administracji i wprowadzono nowe plany akt w poszczególnych biurach. Specjalny dział archiwum stanowią kartoteki i listy studentów sporządzane przez kwesturę. W zasobie archiwum uniwersyteckiego znajduje się obszerne archiwum rodzinne szambelana dworu Hansa von Einsidel, sięgające XVII w. Materiał zgromadzony w archiwum wykorzystywany jest przy prowadzeniu ćwiczeń z nauk pomocniczych historii, natomiast germaniści i historycy odbywają w nim praktyki zawodowe⁷.

Uniwersytet F. Schillera w Jenie do 1947 r. nie posiadał archiwum centralnego. Poszczególne wydziały, instytuty i komórki administracyjne uczelni zarządzały i przechowywały u siebie materiały kwalifikujące się do przekazania archiwum. W czasie wojny wszystkie archiwalia zabezpieczono w jednym z gmachów uniwersyteckich. Podczas nalotów gmach został uszkodzony, a archiwalia poważnie ucierpiały. Chcąc zabezpieczyć przed dalszym zniszczeniem porzrzućane wśród ruin akta prowizorycznie ułożono je w jednym pomieszczeniu uczelni. Na polecenie przewodniczącego Komisji do badań historii uniwersytetu zachowane materiały obejrzał dyrektor Archiwum Krajowego w Weimarze, który przedstawił propozycję właściwego ich przechowywania. Skrytykował podzielone administrowanie starymi materiałami w poszczególnych instytutach i organizacjach społecznych. Decentralizacja bowiem nie zapewniała ani facho-

⁷ R. Drucker, *Das Archiv der Karl-Marx-Universität Leipzig*, Archivmitteilungen, 1957, nr 2, s. 68—69; *Karl-Marx-Universität Leipzig*, Personal und-Vorlesungs-Verzeichnis, 1962/1963, s. 30.

wej opieki nad archiwaliami, ani nie ułatwiała służbowego korzystania i naukowych badań w rozproszonych archiwaliach. Postulował zgromadzenie wszystkich materiałów urzędów administracyjnych i naukowych uniwersytetu łącznie z dysertacjami i pracami habilitacyjnymi. Na podstawie orzeczenia przedstawiciela Archiwum Krajowego rektor uniwersytetu w Jenie zlecił zorganizowanie archiwum ogólnego, podległego bezpośrednio rektorowi. Zakres zarządzanego archiwum uniwersyteckiego rozszerzono na wszystkie godne przechowywania materiały pisane, ilustracje, taśmy wszystkich komórek uniwersytetu, towarzystw i organizacji.

Jesienią 1947 r. rozpoczęto łączenie oddzielnie dotąd przechowywanego i zarządzanego materiału archiwalnego. Początkowo akta umieszczono w trzech pomieszczeniach na poddaszu, a w 1952 r. przeniesiono je do specjalnie przygotowanego dla archiwum lokalu — na parter budynku uniwersyteckiego. Przy porządkowaniu zasobu przyjęto podział strukturalno-rzeczowy. W oddzielny zbiór wyłączono akta osobowe i egzaminacyjne. W 1966 r. archiwum posiadało 800 m.b. akt. w 1953 r. po wprowadzeniu planu akt do pracy kancelarii uniwersyteckiej utworzono w Uniwersytecie w Jenie archiwum administracyjne, które jest ogniwem pośrednim między kancelarią a archiwum uniwersyteckim. To ostatnie przejmowało akta z archiwum administracyjnego, a bezpośrednio z biur uniwersytetu tylko akta osobowe, studenckie, egzaminacyjne, dysertacje. W 1966 r. w archiwum administracyjnym przechowywano około 300 m.b. akt.

Zasób archiwum obejmuje akta od XVI w. Podzielono je na kilka grup, które oznaczono dużymi literami alfabetu:

A	— Główne Archiwum Uniwersytetu 1548—1834	
BA	— Główne Archiwum Uniwersytetu 1824—1938	
BB	— Główne Archiwum Uniwersytetu 1938—1952	
C	— Wcześniejsze Archiwum Kurateli, 1896—1949	
D	— Akta osobowe	
E	— Akta studenckie z podziałem na trzy grupy	I 1561—1837 II 1818—1944 III 1935—1952
F	— Akta egzaminacyjne 1865—1965	
G	— Archiwum Biura Rent 1820—1952	
H	— Biblioteka podręczna	
J—R	— Archiwa wydziałowe	
S	— Instytuty	
T	— Dysertacje, prace habilitacyjne, czasopisma	
U	— Towarzystwa i organizacje	
W	— Kolekcje obrazów, popiersi i stempli.	

Archiwum przejęło w 1949 r. bogatą kolekcję portretów rektorów

i profesorów z XVI—XVIII w., które dotychczas przechowywane były w bibliotece uniwersyteckiej. W posiadaniu Archiwum znajdują się fotografie pracowników uczelni, a także wszystkich gmachów uniwersyteckich oraz ich wyposażenia. Metoda sporadycznego oddawania dokumentów do archiwum uniwersyteckiego w Jenie jest już dawno zarzucona. Zbiory archiwum administracyjnego są corocznie analizowane według spisów zdawczo-odbiorczych, a jednocześnie ustala się, które materiały nadają się do brakowania. Przed złożeniem wniosków na brakowanie zasięga się opinii odpowiednich komórek. Drugi przegląd materiału archiwalnego następuje przy przejmowaniu akt do archiwum uniwersyteckiego.

Zasób archiwum popularyzowany jest na wystawach z okazji różnych uroczystości, przy zwiedzaniu archiwum, poprzez edycję źródeł.

Organizację, status i zakres działalności Archiwum Uniwersyteckiego w Jenie określono w regulaminie archiwum i w regulaminie korzystania ze zbiorów, które zatwierdził rektor uniwersytetu 10 XI 1964 r. W 1966 r. Archiwum zatrudniało dwóch archiwistów⁸.

W każdym z krajów RFN rozwiązywano sprawę archiwów tak państwowych jak i uczelnianych w sposób niezależny, co nie wyklucza wymiany doświadczeń, prowadzących do stosowania lepszych rozwiązań. W RFN działa 45 uniwersytetów, najstarsze z nich to Uniwersytet w Heidelbergu założony w 1386 r. i w Kolonii w 1388 r. i o nich to podano na tym miejscu garść informacji.

Status prawny Archiwum Uniwersyteckiego w Heidelbergu określony został w Regulaminie Archiwów Uniwersyteckich Badenii-Württembergii z 31 III 1969 r. Według niego archiwum było komórką organizacyjną uniwersytetu (Einrichtung der Universität). Termin ten nie został bliżej określony. Archiwum nie było instytutem naukowo-badawczym, brakowało mu więc niezbędnej samodzielności do wykonywania zadań. Nie dysponowało też własnymi środkami finansowymi, lecz zdane było na administrację uczelni, która nie posiadała funduszy na pokrycie jego potrzeb. Archiwum przechowuje wszystkie zachowane akta od momentu założenia Uniwersytetu, zarówno korporacji, fakultetów, jak i instytutów, i podlega bezpośrednio rektorowi. Niewystarczająca jest liczba pomieszczeń, dysponuje ono tylko pokojem dla personelu i korzystających, natomiast pomieszczenia magazynowe są przepełnione i to tego usytuowane w dwóch budynkach, co bardzo utrudnia pracę. Odczuwano również kłopoty kadrowe, obsada archiwum w 1966 r. była niewystarczająca (funkcję kierownika pełniła osoba posiadająca stopień doktora, do pomocy miała urzędnika administracyjnego). W 1976 r. archiwum zatrudniało 3 osoby.

⁸ O. Köhler, *Das Archiv der Friedrich-Schiller-Universität Jena. Seine Entwicklung und gegenwärtigen Aufgaben*, Archivmitteilungen, 5/1966, s. 187—191.

W latach siedemdziesiątych archiwaliom nadano układ według zasady proveniencji. W ogólnych zarysach przewidziano następujący podział:

- A — Uniwersytet (XIV—XVI w. Zgromadzenie Uniwersyteckie; XVI—XVIII — Senat; W XIX w. Dyrektoriat Akademicki i Mały Senat) do 1918 r.
- B — Uniwersytet (Rektor i Mały Senat) od 1918 r.
- C — Uniwersytet (Rektor, Senat, Rada Administracyjna, Kancelaria) według porządku zasadniczego z 1969 r.
- F — Samodzielne biura administracyjne Uniwersytetu
 - I — biura administracyjne
 - II — kasa uniwersytecka i kwestura
- G — Komisje, Komitety
- H — Fakultety
- K — Zakłady naukowe, instytuty, kliniki.

Istnieje szereg braków w centralnej serii akt, np. spośród 9 dokumentów wydanych z okazji założenia uniwersytetu ocalały tylko dwa z 1385 i 1386 r., pozostałe zaginęły w 1945 r. Natomiast dokumentacja i statuty z 1452 i po 1558 r. (do XIX w.) są już drukowane. Niekompletna jest również dokumentacja poszczególnych wydziałów. Mimo luk i braków można na podstawie zachowanego materiału: statutów, postanowień wydziałów, ksiąg wpisowych (matrykuł), wykazów promocji, prowadzić wielostronne badania nad działalnością poszczególnych fakultetów. Natomiast akta instytutów i klinik dotarły do archiwum w małej ilości. Większość zaginęła, nie tyle w czasie II wojny, ile padła ofiarą akcji oczyszczania strychów ze śmieci i rupieci. Znaczenie dla badań posiadają bogate objętościowo akta administracji i zarządzania dobrami uniwersyteckimi, które pochodzą przeważnie z XVII i XVIII w., rzadko sięgają XVI stulecia. Natomiast do tego typu materiałów nie przywiązywano wagi w XIX i XX w. Akta personalne istnieją od XVIII stulecia i także występują w nich duże braki⁹.

Archiwum Uniwersyteckie w Kolonii założone zostało dopiero w 1968 r. Kierownictwo archiwum objął profesor, współpracowała z nim absolwentka wyższej szkoły archiwalnej i dwaj pracownicy pomocniczy: referent i magazynier. Senat Uniwersytetu w Kolonii zatwierdził w 1971 r. Regulamin Archiwum Uniwersyteckiego, który w kilku paragrafach obejmował zadania archiwum. Jeżeli one nie wystarczały, uzupełniane były przepisami dla archiwów państwowych Nadrenii-Westfalii¹⁰.

⁹ H. Weisert, *Das Universitätsarchiv Heidelberg und seine Bestände*, Der Archivar, 1970, nr 4, s. 355—361; odpowiedź na ankietę uzyskaną od dra Weiserta 9 XII 1976 r.

¹⁰ Odpowiedź na ankietę uzyskaną od prof. dra Th. Schieffera 18 XII 1976 r.

W Austrii działają trzy uniwersytety państwowe, w Wiedniu — założony w 1365 r., w Grazu w 1586 i w Innsbrucku w 1669.

Archiwum Uniwersyteckie w Wiedniu podlegało rektorowi i senatowi. Działo jako urząd uniwersytecki i jako placówka naukowa. Podobnie jak archiwa uniwersyteckie w NRD i RFN, archiwa uniwersyteckie w Austrii są archiwami o stałym zasobie (Endarchiv). Funkcję kierownika archiwum pełni profesor, ponadto zatrudnieni są trzej pracownicy (sekretarka, maszynistka i pracownik do dyspozycji kierownika)¹¹.

Archiwum Uniwersyteckie w Grazu istnieje od 1968 r. Ustawa z 1975 r., określiła jego organizację. Jest to archiwum z powierzonym zasobem. Regulamin korzystania ze zbiorów oparty jest na regulaminie archiwów państwowych. Stanowisko uniwersyteckiego archiwariusza jest w Uniwersytecie w Grazu urzędem honorowym (czasami funkcję tę sprawuje profesor historii). W 1976 r. archiwariuszem był profesor, współpracowali z nim pracownicy naukowcy i pomocniczy, zatrudnieni w pełnym wymiarze godzin¹².

W Czechosłowacji działa pięć uniwersytetów, najstarszą uczelnią jest Uniwersytet Karola w Pradze założony w 1348 r. Następnie powstały: Uniwersytet Komenskigo w Bratysławie (1919), Uniwersytet Purkyniego w Brnie (1919) i uniwersytety, które rozpoczęły swoją działalność po II wojnie światowej — Palackiego w Ołomuńcu (1946) i Šafaríka w Koszycach (1959).

Archiwum Uniwersytetu Karola od najdawniejszych lat przechowywane było w najstarszej części Karolinum, w dwu przestronnych pomieszczeniach. Dokumentacja ułożona była w starych XVIII-wiecznych skrzyniach i drewnianych regałach. W 1934 r. przystąpiono do odbudowy Karolinum, a archiwum przeniesiono do gmachu fakultetu prawniczego. Przeznaczono w nim trzy pomieszczenia na parterze. Wyposażono je w nowe meble i metalowe regały na akta i księgi. Inspektora archiwum powołał senat akademicki, został nim profesor, z czasem obsada powiększyła się o nowych pracowników.

W Archiwum przechowywano materiały obrazujące działalność uniwersytetu, fakultetów, kolegiów od najstarszych czasów. Materiały te były przemieszane, a przeprowadzka wprowadziła jeszcze większy chaos. Spośród pergaminowych dokumentów zachowały się 94 sztuki z lat 1347—1612. Były to dokumenty założenia uczelni, bulla papieża Klemensa VI z 26 I 1347 r. i złota bulla Karola IV z 7 IV 1348 r. oraz dokumenty doty-

¹¹ Odpowiedź na ankietę uzyskaną od prof. dra F. Galla 1 XII 1976; *The World of Learning 1977/1978* na s. 117 wymieniono wśród archiwów, *Archiv der Universität Wien*, założone w 1718 r., funkcje archiwisty pełni prof. F. Gall. Przy pozostałych uniwersytetach w Austrii brak jest informacji tego typu.

¹² Odpowiedź na ankietę uzyskana od doc. dr W. Höflechner 12 XII 1976 r.

czące kolegów i praw majątkowych. Papierowe dokumenty znalazły się w drugim dziale, odnosiły się do majątków uniwersyteckich lub do majątków osób związanych z uniwersytetem. Następna grupa — to rękopisy i księgi. Rozpoczynały ją dziekańskie księgi pamiątkowe wydziału filozoficznego z lat 1367—1585. Zapisywano w nich najstarsze statuty, zdobywane stopnie akademickie. Duża część księgi pisana była własnoręcznie przez dziekana. Z czasem powiększał się materiał tego typu, powstały księgi rektora, doktorskie, matrykuły i katalogi. Trzecią część stanowiły akta. Datują się one od 1654 r. Podzielono je na grupy, biorąc za podstawę podziału ramy chronologiczne. W grupie I znajdowały się akta z lat 1654—1739, w drugiej 1740—1791, w trzeciej 1792—1802, w czwartej 1803—1849, piątej 1850—1882, w szóstej wykazy i katalogi gimnazjów czeskich, nad którymi uniwersytet sprawował opiekę, z lat 1809—1833.

Archiwum posiadało stosunkowo mało materiałów z okresu po 1882 r. Przeważnie były to dysertacje wydziału filozoficznego. Ten stan spowodowany był niedbałością i nierozważnym brakowaniem oraz odstępowaniem materiałów o pozornie małym znaczeniu do bibliotek czy muzeów. Mimo tych braków Archiwum Uniwersytetu Karola było dobrze zorganizowane, stanowiło określoną całość i miało perspektywę dalszego rozwoju.

Władze niemieckie wydały 17 XI 1939 r. polecenie zamknięcia wyższych szkół czeskich. Los ten podzielił również Uniwersytet. W gmachu fakultetu prawniczego umieszczono komendanturę SS i przystąpiono do przenoszenia archiwum. Cenne pergaminy i dokumenty papierowe odwieziono do zamku, natomiast akta umieszczono w piwnicy. Działalność archiwum była paraliżowana. Materiały wykorzystywano do niemieckich badań naukowych. Tymczasem władze niemieckie przygotowywały ewakuację niemieckiego uniwersytetu z Pragi do Innsbrucku. Tam przenieśli się uniwersyteckie zakłady, tam mieli się zgromadzić profesorowie i studenci. Stopniowo przeniesiono administrację uniwersytecką, a wraz z nią insygnia z XVI—XVII stulecia. Przewieziono niektóre nowe akta potrzebne do pracy, a także główne części archiwum. Materiały archiwalne spakowano w Pradze do skrzyń, oznaczono ich zawartość i opisano. Wywieziono w sumie 25 skrzyń ze znakami A-I-XXV. Tylko brak czasu nie pozwolił na przewiezienie całego archiwum.

Po wyzwoleniu Pragi ocalałą część archiwum przeniesiono na parter budynku fakultetu prawniczego. Zwieziony materiał umieszczono według sygnatur na regałach, zaopatrzone go w nowe okładki i pudła. Ustalono straty oraz sporządzono do głównych części aktowych nowe inwentarze, a do niektórych katalogi. Roztoczono od samego początku szczególną pieczę nad nowym materiałem. Przeglądano piwnice i strychy, zabezpieczano materiały niemieckiego uniwersytetu i niemieckich wyższych szkół tech-

nicznych. Uporządkowano je i ujęto ewidencją. Zakres działania archiwum rozwinął się znacznie, poza pracami administracyjnymi wykonywano prace naukowe. Opracowano indeks do akt doktorskich fakultetu filozoficznego z lat 1848—1948 z charakterystyką tych prac i danymi biograficznymi ich autorów. Ponadto archiwum zorganizowało wiele wystaw z okazji różnych uroczystości uniwersyteckich. W latach 1949—1951 przeprowadzono dokładny przegląd zasobu. Szukano możliwości częściowego chociaż odtworzenia dokumentacji zaginionej w czasie wojny. Stwierdzono, że są takie możliwości. W przeważającej części wśród tych materiałów były oryginały, które z różnych instytucji wpłynęły do uczelni, albo były to koncepty pism, które z kolei były wysyłane przez uniwersytet do różnych organów. Mogą się one znajdować w innych archiwach. Tą drogą można by było w znacznej części zrekonstruować zasób. Jest także możliwe znalezienie danych poprzez literaturę i wydawnictwa¹³.

Do 1950 r. prof. V. Vojtišek pełnił funkcję inspektora Archiwum Karola. Po zniesieniu tego stanowiska profesora Vojtiška mianowano archiwariuszem uniwersyteckim. Dzięki jego staraniom w 1958 r. doszło do zmiany podstawy organizacyjnej Archiwum; weszło ono w skład Instytutu Dziejów Uniwersytetu. Po jego likwidacji w 1970 r. Archiwum stało się samodzielną jednostką organizacyjną o charakterze naukowym, podlegającą bezpośrednio sekretariatowi rektora i kwestorowi.

Znaczny wzrost zasobu Archiwum obserwuje się począwszy od roku 1950. W 1969 r. zasób Archiwum liczył 1298 m.b. (35 zespołów), a do roku 1976 wzrósł do 2067 m.b. (49 zespołów).

Szczególnie wiele uwagi poświęca Archiwum pracom porządkowym i wydawniczym. W 1976 r. było zinwentaryzowanych 597 m.b. akt. Począwszy od 1976 r. Archiwum wydaje własne czasopismo (rocznik) „Archivní Zprávy”.

Archiwum Uniwersytetu Karola w Pradze dysponuje bardzo bogatą biblioteką, na którą składa się 21 568 voluminów¹⁴.

Z krótkiej informacji z 1968 r.¹⁵ wiemy, że po ponad 30-letniej prowinizorze na wydziale prawa, najstarsze archiwum uniwersyteckie w Środkowej Europie wreszcie doczekało się odpowiedniego pomieszczenia w zrekonstruowanym budynku Karolinum. Jedno skrzydło tego gmachu przeznaczone było dla Zakładu historii uniwersytetu i jego części składowej — Archiwum. Powierzchnia użytkowa nowego pomieszczenia wynosiła

¹³ V. Vojtišek, *O archivu University Karlovy a jeho ztrátách*, Archivní Časopis 1951, nr 3, s. 86—93.

¹⁴ M. Pravdová, *Archiv University Karlovy*, Archivní Zprávy, 1976, s. 8—13.

¹⁵ *Archiv University Karlovy v nové budově*, Archivní Časopis 1968, nr 3—4, s. 227; *The World*, op. cit., s. 350, podano informacje o bibliotece archiwum, liczyła ona 32 000 vol., 62 czasopisma, bibliotekarz — doc. dr M. Pravdová.

3000 m.b., oprócz trzech odrębnych pokoi przeznaczonych na bibliotekę. W pomieszczeniach tych został skoncentrowany cały materiał, który dotychczas rozmieszczony był w kilku miejscach. W ten sposób Archiwum Uniwersytetu Karola w Pradze powróciło do gmachu, który uniwersytet zajmował już w średniowieczu.

Na podstawie porozumienia między Ministerstwem Szkolnictwa i Kultury a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych z 31 III 1965 r. archiwa szkół wyższych w Słowacji otrzymały prawa archiwów z powierzonym zasobem. W tym samym roku Archiwum Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie otrzymało statut nadany przez rektora. Archiwum jest placówką naukowo-badawczą, wchodzi w skład oddziału publikacji i dokumentacji historycznej uniwersytetu¹⁶. Kierownik tego działu jest jednocześnie kierownikiem Archiwum. W 1976 r. w archiwum zatrudnione były dwie osoby z wykształceniem wyższym, po specjalizacji archiwalnej Uniwersytetu Komeńskiego i dwie ze średnim przygotowaniem zawodowym. Kierownika archiwum powołuje rektor, on też w porozumieniu z Dyrekcją Archiwów w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej zatwierdza plany pracy archiwum. Archiwum posiada charakter archiwum państwowego, obok niego działa w uczelni składnica akt prowadzona przez personel kancelarii. Pomieszczenia magazynowe archiwum były niewystarczające. W 1976 r. Archiwum zajmowało 2 piwnice, pokój do pracy i pracownię naukową.

Zgodnie ze statutem archiwum przechowuje:

1. Akta i inną dokumentację o znaczeniu archiwalnym, obrazującą działalność uniwersytetu i jego komórek (rektoratu, fakultetów, katedr, zakładów, akademików, itp.).

2. Archiwalia nieistniejących szkół, instytucji i zakładów, które prawnie i organizacyjnie związane były z uniwersytetem lub uniwersytet był ich następcą.

3. Akta i dokumenty uzyskane drogą kupna, darów, lub złożenia w formie depozytu, spuścizny po pracownikach naukowych uczelni.

4. Fotografie, wycinki prasowe, pieczęcie, insygnia, medale uniwersytetu i jego wydziałów oraz inne formy dokumentacji¹⁷.

Amerykański Komitet do spraw archiwów szkół wyższych opracował w 1966 r. dokładną ankietę, którą rozesłano do uniwersytetów i college'ów w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Celem ankiety było zapoznanie się z sytuacją, w jakiej działały archiwa szkół wyższych. Na ankietę odpowiedziało 46 szkół w Kanadzie i 1156 w USA. Spośród respondentów

¹⁶ J. Bartl, *K činnosti Archivu University Komenskeho w Bratislave*, Slovenska archivistika, 1973, VIII, 2, s. 180—183.

¹⁷ Statut Archivu Univerzity Komenheho, odbitka kserograficzna w Archiwum UMK.

kanadyjskich 27 posiadało archiwa, co stanowiło 58,7%, a w USA 558 (48,3%). W USA i Kanadzie tylko w 53 szkołach wyższych (9%), które miały archiwa, zatrudniano przynajmniej jednego archiwistę z wykształceniem wyższym w pełnym wymiarze godzin. W większości, archiwa uniwersyteckie podporządkowane były bibliotekom¹⁸.

Archiwum Uniwersytetu w Kingston jest jednostką organizacyjną biblioteki uczelnianej. Za zasób odpowiada archiwista przed rektorem, natomiast w zakresie udostępniania i wypożyczania akt zdaje sprawozdanie asystentowi kierownika biblioteki. Komisja rektorska ds. archiwum powołana w 1976 r. w celu zbadania jego działalności i organizacji opowiedziała się za administracyjnym oddzieleniem archiwum od biblioteki. Archiwum — będące samodzielną jednostką — uzyskałoby większą niż dotychczas autonomię. Archiwista powinien być odpowiedzialny przed rektorem lub jego zastępcą za całość spraw związanych z archiwum. Komisja postulowała powołanie stałego komitetu doradczego archiwum, który służyłby radą i pomocą archiwistce uniwersyteckiemu, szczególnie w podejmowaniu i zakupie materiałów archiwalnych. Następnie proponowano włączenie do budżetu archiwum pewnej sumy na zakup materiałów, chociaż większość ich miała pochodzić z darowizn lub specjalnych fundacji. Zdaniem komisji należało nawiązać jeszcze większą współpracę z instytutami i wydziałami uczelni; programy badawcze pracowników powinny być realizowane na podstawie zgromadzonych w archiwum materiałów. Personel Archiwum Uniwersyteckiego w Kingston w 1977 r. składał się z 6 osób — archiwista uniwersytecki, 3 asystenci, sekretarka i student do obsługi korzystających z archiwum w godzinach popołudniowych i specjalnych kolekcji biblioteki. Archiwista uniwersytecki i asystenci mieli ukończone studia historyczne i kurs zarządzania archiwami, organizowany przez archiwa państwowe Kanady we współpracy z Sekcją Archiwalną Kanadyjskiego Towarzystwa Historycznego. Zdaniem komisji — archiwum powinno zarządzać tylko materiałami posiadającymi historyczne znaczenie¹⁹.

Ten krótki przegląd pozwala na stwierdzenie, że istnieje zarówno wiele podobieństw, jak i różnic pomiędzy archiwami uniwersyteckimi za granicą a archiwami polskimi. Przedstawiono z jednej strony sytuację NRD i Czechosłowacji, gdzie występują scentralizowane państwowe służby archiwalne, z drugiej archiwa w krajach federalnych, gdzie sprawy te rozwiązywane są niejednolicie, odmiennie w każdym kraju.

Generalnie należy stwierdzić, że zainteresowanie archiwami uniwersy-

¹⁸ M. R. Warner, *The Status of College and University Archives*, *The American Archivist*, 1968, nr 3, s. 235—237.

¹⁹ Report of the Principale Comitee to Review the Queens University Archives, 1976, s. 1—59, odbitka kserograficzna w Archiwum UMK.

teckimi wzrosło w ostatnich latach, nie tylko w Polsce ale i za granicą. Spowodowane jest to między innymi obchodami jubileuszowymi oraz podejmowaniem badań nad dziejami uczelni. Archiwa uniwersyteckie w Polsce i za granicą posiadają ten sam charakter, są równocześnie placówkami usługowymi i naukowymi. Ponieważ jednak większość uniwersytetów zagranicznych, o których była mowa, posiada wielowiekowe tradycje, a ich archiwa przechowują materiały sięgające XV—XVI w., ich działalność naukowa jest prowadzona na szerszą skalę. Podobny zasób w Polsce posiada tylko Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Duża rozpiętość chronologiczna zgromadzonego materiału pozwala w niektórych uczelniach obcych na wyodrębnienie archiwów historycznych (Endarchiv) i składnic akt (Verwaltungsarchiv). W tych ostatnich dokonuje się corocznie przeglądu i materiały zasługujące na trwałe przechowywanie powiększają zasób archiwum historycznego. Tego rodzaju model nie jest znany w Polsce.

Status archiwów zagranicznych unormowany jest przez władzę zwierzchnią. Na podstawie ministerialnych ramowych regulaminów, tak jest w NRD, poszczególne uczelnie wydają statuty dla swoich archiwów. Uniwersyteckie archiwa zagraniczne są równocześnie całkowicie niezależne (z wyjątkiem ČSSR) od państwowej służby archiwalnej. W Polsce sytuacja jest nieco inna — władze ministerialne, którym podlegają szkoły wyższe, w zasadzie dzielą odpowiedzialność za archiwa uniwersyteckie z państwową służbą archiwalną. Państwowa służba archiwalna decyduje o zmianie uczelnianej składnicy akt na właściwe archiwum. Natomiast o ostatecznym kształcie archiwum, tak w Polsce, jak i za granicą, decydują władze poszczególnych uczelni.

Sprawy personelu archiwów są na ogół lepiej określone w uniwersytetach zagranicznych. Z reguły archiwiści figurują w siatce uposażeń pracowników uniwersytetu, zaszeregowani najczęściej do pracowników naukowych, czego brak w Polsce (poza tymi uniwersytetami, które nadały swoim archiwom status zakładów naukowych). W praktyce, tak w Polsce, jak i za granicą, zatrudniani są w archiwach pracownicy naukowcy i pomocnicy. Wielkość obsady uzależniona jest od różnych czynników: ilości zgromadzonego materiału, rangi archiwum, tradycji.

Zarówno archiwa w Polsce, jak za granicą borykają się z trudnościami lokalowymi. Nie zawsze pomieszczenia dla archiwum są odpowiednio wyposażone, a ich metraż nie wystarcza do zaspokojenia jego potrzeb.

Między archiwami polskimi i zagranicznymi istnieje podobieństwo w nagromadzonym materiale archiwalnym, o tym decyduje już charakter wytwórcy akt. Na ogół jednak w uniwersytetach zagranicznych większą uwagę zwraca się na gromadzenie innych niż akta form dokumentacji. Materiały aktowe uzupełniane są: zbiorami fotogramów, taśm magneto-

fonowych, pieczęci, dokumentacji technicznej, które pozwalają na przedstawienie w szerszym aspekcie życia i problemów uczelni.

Również w większym stopniu niż w Polsce nałożono na archiwa zagraniczne także inne obowiązki, takie jak: zbieranie materiałów i opracowywanie historii uniwersytetu i miasta uniwersyteckiego, a także oprowadzanie gości, organizowanie wystaw, wygłaszanie prelekcji itp.

Henryka Moraczewska

UNIVERSITÄTSARCHIVE IN POLEN UND EINIGEN ANDEREN LÄNDERN

(Zusammenfassung)

Die Universitätsarchive in Polen haben den Charakter eines Endarchivs. Im Jahre 1958 gab der Hauptdirektor der Staatsarchive seine Einwilligung zur dauernden Aufbewahrung vom Archivgut, die bereits entstanden sind und infolge der Tätigkeit der Hochschulen im Entstehen begriffen sind. Trotz dieses Privilegs wurden keine angemessenen Maßnahmen getroffen, und bis heute werden in den Gesetzen über das Hochschulwesen Archive und Archiware gar nicht erwähnt. Da die durch polnische Archivare unternommenen Bemühungen um eine vollständige Normierung der Rechtslage der Hochschularchive keine positiven Resultate brachten, löste jede Hochschule dieses Problem nach eigenem Ermessen. Auf diese Weise ist in Polen zur Ausbildung von drei Typen der Universitätsarchive gekommen, je nachdem welchen Platz sie in der Struktur der Universität einnehmen: 1) selbständige organisatorische Einrichtungen, mit Forschungscharakter, 2) selbständige organisatorische Einrichtungen, die direkt dem Rektor unterstellt ist, 3) unselbständige organisatorische Einrichtungen, die im Rahmen einer Universitätsbibliothek oder einer organisatorischen Abteilung tätig ist.

Die nicht geregelte Rechtslage der Universitätsarchive in Polen war ein Grund dafür, daß die Methoden verfolgt wurden, mit Hilfe deren die Probleme der Organisation und Tätigkeit derartiger Archive in anderen Ländern gelöst werden; dies wurde auch mit Bedingungen in Polen verglichen. Da die wissenschaftliche Literatur zu diesem Problem recht dürftig ist, stützte sich die Verfasserin in ihren Überlegungen auf die Ergebnisse einer brieflichen Umfrage, die in den Universitätsarchiven in der Tschechoslowakei, der Deutschen Demokratischen Republik, der Bundesrepublik Deutschland, in Österreich und Kanada gehalten wurde, im Falle von den Archiven in Bratislava, Rostock und Greifswald wurden diese Informationen durch solche aufgrund der Selbstbeobachtung gewonnenen ergänzt. Es wurden der Reihe nach die Universitätsarchive in der DDR (Leipzig, Rostock, Greifswald, Halle, Jena, Berlin), in der Tschechoslowakei (Prag, Bratislava), in der Bundesrepublik Deutschland (Heidelberg, Köln), in Österreich (Wien, Graz) und in Kanada (Kingston) besprochen. Wegen des uneinheitlichen und unvollständigen Materials (manche Archive haben überhaupt nicht geantwortet, die anderen haben recht unklare Informationen gegeben) wurden bestimmte Archive ausführlicher besprochen, über die anderen sind nur kurze Informationen gegeben worden. Die Verfasserin hat bestimmte Probleme angedeutet, ohne darauf Anspruch zu erheben, die Gesamtheit

der Problematik zu erschöpfen; es scheint aber, daß diese Bemerkungen ein gewisses Licht auf die hier in Rede stehende Frage werfen können.

Der kurze Überblick über manche Universitätsarchive, ihren organisatorischen Zustand und die Rechtslage, deren Besetzung, Arbeitsmethoden sowie ihre Bestände erlaubte uns, viele Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen den einzelnen Archiven sowie zwischen Archiven in verschiedenen Ländern festzustellen.

Im Grunde genommen wird den Universitätsarchiven überall immer größeres Interesse entgegengebracht, was u.a. darauf zurückzuführen ist, daß die Forschungen über die Vergangenheit der betreffenden Universität anlässlich einer Jubiläumsfeier angestellt werden; und auch deswegen, weil man sich der Bedeutung des in den Archiven aufbewahrten Schriftgutes immer mehr bewußt wird.

Sowohl polnische als auch ausländische Universitätsarchive besitzen den gleichen oder einen ähnlichen Charakter, da sie zugleich Verwaltungs- und Dienststellen sowie Forschungszentren sind.

Für die meisten Universitätsarchive sind ungünstige Raumverhältnisse charakteristisch.

Eine Reihe von Problemen sind jedoch in manchen Ländern (DDR, Tschechoslowakei) besser als in Polen gelöst worden. Der Status der Universitätsarchive in diesen Ländern, geregelt durch die entsprechende Obergabensbehörde stützt sich auf die vom Ministerium festgelegten Rahmenvorschriften, welche die Grundlage für konkrete Status sind. Daher auch die größere Einheitlichkeit der Lage von den Universitätsarchiven der DDR oder der Tschechoslowakei.

Der Personalbestand der behandelten Archive hängt von derartigen Faktoren ab wie die Größe der Archivbestände, die Tradition der Hochschule, der Rang der einzelnen Archive, was zu beträchtlichen Unterschieden führt, sowohl hinsichtlich des Mangels des Personals als auch dessen beruflichen Vorbereitung.